

NAHOTA V KONTEXTU POHYBOVÉ KULTURY

Ivo Jirásek

Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého, Olomouc, ČR

Předloženo v únoru 2009

Příspěvek se zabývá tématem v kinantropologii ne zcela tematizovaným, totiž fenoménem nahého těla v prostředí pohybové kultury. V jednotlivých oblastech tohoto kulturního subsystému (sport, pohybová výchova, pohybová rekreace, pohybová terapie a pohybové umění) upozorňuje na různost významů a kontextů dodávajících nahotě smysl na linii kontinua od přirozenosti a funkčnosti přes erotizaci a sexualizaci až k pornoizaci zejména sportovního prostředí. Autor preferuje funkční přirozenost nahoty a odmítá zvěcnělou pornoizaci těla v pohybu, překračující tak již charakteristiky sféry pohybové kultury.

Klíčová slova: *nahota, pohybová kultura, sexualizace sportu, pornoizace sportu, přirozenost, estetika sportu*

KULTURNÍ ROZMĚR NAHOTY

Neoblečené lidské tělo může být biologickou daností (člověk se nahý rodí), nicméně je evidentní, že její význam a smysl je dán výlučně kulturním a sociálním prostředím (svůj stud za nahotu si jedinec začne uvědomovat až v souvislosti s procesem socializace a edukace), souborem hodnot, jež jsou nahotě v daném kulturním okruhu přisuzovány.

Tak může být tělo bez oblečení znakem religiozity a spirituality. Např. obřadník, jenž musel být tělesně bezvadný, přistupoval k náboženským úkonům a kontaktu s bohem v Mezopotámii nahý (Heller, 1988). V rámci křesťanství můžeme vnímat jak určitou distanci od tělesné nahoty, tak její zvýznamnění, čehož svědkem může být např. sekta Adamitů, zprávy vztažené k fenoménu čarodějnictví a inkvizice, ale také propojení mystických a erotických představ (o vazbě náboženských imaginací na nahotu a sexualitu v prostředí koloniálního

Mexika v 17. století podává obsáhlou zprávu např. Tortorici, 2007). A východní spiritualita, např. v hinduismu či v tantrických rituálech, je bez nahých lidských těl nemyslitelná, jak svědčí nejenom chrámová výzdoba zobrazující kopulující dvojice, představující propojení vesmírných sil.

Svlečené tělo však může být rovněž znakem protestu a politického boje, ať už za práva menšin (zejména menšinových komunit s odlišnou sexuální orientací), za práva zvířat, a zejména protiválečných demonstrací. Rozličná forma protestů od skupiny nahých cyklistů přes nápisy na obnažených tělech až po vyskládaná slova „no war“ ze svlečených těl, má jednoho společného jmenovatele: nahé tělo je vnímáno jako něco ne-přirozeného, něco, co má přitáhnout pozornost a zájem veřejnosti. Rovněž politické aspekty kolonialismu či rasismu jsou nahlédnutelné optikou určitého přístupu k nahotě (Krüger, 1991; Levine, 2008; Mowry, 1999; Payne, 2000/2001). Do obdobné skupiny hodnot zvýznamňující nahotu jako faktor přitahující pozornost se řadí i reklama využívající nahoty se stále rostoucí sexualizací, nebo „naked news“, kde je souvislost obnažujících se těl moderátorek se současným oznamováním informací o společenském dění naprosto nezřetelná.

Odlišný význam je přisouzen nahotě v oblasti umění: kdybychom z dějin umění odstranili všechny artefakty zobrazující nahé lidské tělo, přišli bychom o podstatnou část lidské sebereflexe. Obrazům, sochám a fotografiím, ale také filmům a happeningům zobrazujícím či využívajícím lidská nahá těla, je společná idea hledání krásy, byť může být vizualizovaná až protikladnými způsoby, vyznávajícími zcela odlišná estetická kritéria. Prolínání umění s jinými významy nahoty, konkrétně pornografií, dokládá např. Lenka Klodová (tématem její doktorandské práce byl pornografický časopis pro ženy), využívající ke svým výtvarným dílům části pornografických časopisů.

Pornografie, využívající zobrazení hyperreality anatomických detailů (Baudrillard, 1996), přistupuje k lidskému tělu v modu objektivizace, depersonalizace, instrumentalizace, zvěcnění. Soudobá společnost je charakteristická nejenom sexualizací (rozeznatelné např. v reklamě i bez přímého zobrazení pohlavních orgánů), ba přímo určitou pornoizací, kdy se kultura proměňuje v pornokulturu. Je to patrné např. v propojování popkultury s pornem ve výrazu, gestech a postojích v obrazových klipech zpěvaček (Levande, 2008), či v kloubení pornografického zobrazení s tancem v podobě tzv. nude dancing, spočívající v předvádění intimních částí těl před zraky diváků z nejbližší možné vzdálenosti (Schiff, 1999). Nicméně propojení nahoty a kultivovaného pohybu se nevyznačuje pouze pornografickým eroticismem

(McKay & Johnson, 2008), ale také jinými možnostmi zvýznamnění. Na některé z nich chce upozornit i tento článek.

Pro jeho další strukturaci volím jednotlivé oblasti pohybové kultury, tj. sport, pohybovou výchovu, pohybovou rekreaci, pohybovou terapii a pohybové umění. Přestože takto vymezený kulturní subsystém není obecně akceptován, pro jeho zdůvodnění byla podána řada argumentů (Jirásek, 2005, zejména 112-153), proto se tohoto rozvrhu přidrží i zde. Pohybovou kulturu můžeme tak vnímat „jako prostor pro realizaci možností autentické existence prostřednictvím pohybu a jeho kultivace, jako pole pro odhalování smyslu lidského způsobu bytí pohybem“ (Jirásek, 2005, 112).

SPORT

Sport je charakteristický úsilím o maximální výkon a vítězství v soutěžních podmínkách. Nicméně jakožto pojem je toto slovo v Evropské unii (a také na řadě pracovišť zabývajících se kinantropologií v naší republice) používáno v mnohem širším významu, de facto srovnatelným s pohybovou (tělesnou) kulturou. Kvůli terminologické jednoznačnosti zdůrazňuji, že nejenom v tomto příspěvku vnímám sport v jeho užším terminologickém vymezení, pro jehož bytostné určení je nezbytná maximalizace výkonu, snaha o vítězství a podmínky organizované soutěže.

Při propojení sportu a nahoty pravděpodobně vzejde jako první na mysl kulturní oblast antického Řecka a tamní zvyk soutěžit v přirozené nahotě (Olivová, 1979; Hejduk, 2007). Nicméně neměli bychom zjednodušovat fenomény, které jsou svojí podstatou mnohem složitější. Tehdy se totiž nejednalo o sportovní události, ale o náboženské obřady. Proto o olympijských hrách či jiných panhelénských soutěžích, které dnes vnímáme prizmatem sportovních utkání, můžeme v daném kontextu hovořit pouze s touto výhradou. Jinými slovy: fakt nahoty u sportujících závodníků je nezpochybnitelný, avšak smysl tohoto jevu nebyl sportovní, ale religiózní. Nejenom každá kultura a společnost, ale také každá generace volí své vlastní určující hodnoty propojené s nahým tělem.

Není nezbytné vnímat nahotu pouze v rámci sexuality. Nikoliv nahota je otázkou morality, ale imaginace vztažená k sexuálním rovinám nahoty. Zatímco jsme schopni vnímat starořecké dědictví s nahými postavami sportovců bez jakýchkoliv předsudků, pravděpodobně něco takového není myslitelné dnes v obdobných scénách sportovních hal. Stydlivost a

pruderie, stejně jako nahota, ale také její sexualizace a erotizace, má svůj kulturní a časový kontext. Pokud opomineme nudistické pláže, sauny a podobné spíše uzavřené společnosti, zdá se, že smysl nahoty jako přirozenosti je spíše mrtvé v dnešním sportovním prostředí: naopak se můžeme setkat s „pornografickým eroticismem“, „atletickým eroticismem“ a dalšími sexualizovanými pojetími těla v pohybu, charakteristické upřeným zíráním diváků (McKay & Johnson, 2008).

Soudobé využití nahoty ve sportovním kontextu není určováno ani religiozními, ani ryze sportovními motivy. Instrumentálně pojatá nahota je patrná v rostoucí míře uplatňovaného pózování sportovců pro erotické časopisy, kalendáře a další tiskoviny (Weaving, Ch., 2005). Sport je zde pouze nástrojem k vypracování atraktivních postav, jež jsou pro vydavatele vizuálně zajímavé, avšak s bytostnými hodnotami sportu (výkon, soutěž) nikterak nesouvisí, příp. jsou rekvizity sportovního prostředí (míče, sprchy, tělesné pozice imitující sportovní aktivity apod.) využity jako kulisa zobrazených těl. Nejedná se tedy o nahotu ve sportu, ale o sexualizaci zobrazených těl s využitím (či zneužitím?) sportovního prostředí. Nehledě na záměrný výběr zobrazovaných těl se snahou „vytěžit“ i všeobecnou známost sportovce (tedy zobrazování celebrit jako výnosnější finanční využití tělesné nahoty než u bezejmenných modelů).

Skutečné propojení nahoty a sportu můžeme vnímat ve třech rovinách: nahota (či téměř nahota) samotných sportovců; prostředí sportu využívající nahoty osob z týmu sportovce; nahota diváků. Každý z těchto rozměrů lze stručně ilustrovat příkladem.

Prvním případem je nahé (téměř nahé) tělo sportovce. Zatímco někdy se jedná o funkční využití sportovního oblečení (ať už s ohledem na potenciální zvýšení výkonu či estetická kritéria hodnocení), je možno vnímat výstroj zvýrazňující rysy těla obdobně, jako tomu bylo u drapérií v antickém sochařství. Nejedná se tedy přímo o nahotu, ale o zvýraznění tělesných partií přiléhavou výstrojí, a to v různých sportech. Taková nahota či její blízkost je jistě něčím, co spadá plným právem do modu přirozenosti a nemusí být zjinačeno rozměrem sexualizace. Odlišným případem je však zvýraznění nahoty prostřednictvím sportovní výstroje s cílem akcentovat nikoliv přirozenost, ale sexuální konotace tělesnosti; snahou tedy není zakrýt určité tělesné partie, ale naopak je více zdůraznit a zviditelnit. Krajní polohou je pak prezentace nahého těla s cílem upoutat pozornost ke sportu, jak svědčí případ francouzského tyčkaře Romaina Mesnila, který běžel nahý s tyčí v rukou po Paříži a video umístil na internet se snahou získat sponzory.

Tělo sportovce však může být doplněno sexuálním kontextem i bez vědomí samotného sportovce. Případy, kdy jsou pod propoceným tričkem viditelná ňadra, či nazdvižená sukňe odhalí jiné části těla sportovkyň, jež jsou přiblíženy a zaznamenány fotografy lovícími pikanterie a následně zavěšovány na webové stránky či publikovány v jiných médiích, jsou stále častější. Právě takovéto „zírání“ na nedopatřením odhalené části těl jsou znakem výrazné erotizace, sexualizace či dokonce pornoizace sportu. Tento fakt se však netýká ani tak sportovců samotných (sami si svoji nezáměrně zvýrazněnou nahotu v mnoha případech ani nemusí uvědomovat), jako spíše diváků, kdy se fenomén diváctví proměňuje ve voyerismus: „Honba za senzací sportovních zpravodajství nás nutí dívat se tak, jak bychom se sami na sport nedívali a třeba ani nechtěli dívat. Teleobjektivy nám přibližují nekontrolovanou mimiku obličeje běžců, smrtelné karamboly lyžařů a automobilistů, opakovaně civíme na náhodně odhalené intimní části těl sportovců.“ (Pelcová, 1999, 156).

Druhou součástí sportovních událostí v rovině personální, jsou vedle sportovců týmy podporující sportovní výkony. U některých typů sportů (např. závody Formule 1) tvoří kulisu pohledné dívky, často oblečené jen částečně, příp. vůbec ne. Ani zde nenabývá nahota modu přirozenosti, ale podílí se na sexualizaci sportovních událostí.

Třetím rozměrem je soudobá akcentace tělesné nahoty v roli oslavujících fandů a diváků. Ať už se jedná o spíše náhodné odhalení intimních tělesných partií ve chvílích mimořádné emotivní zátěže (radost nad vstřeleným gólem), nebo zcela záměrné oslavy po sportovní události kombinující alkohol s tancem spojeným např. s vyzdvižením tančící dívky na podstavec a její odhalování, vždy se jedná o smysl nahoty odklánějící se od její přirozenosti směrem ke zdůraznění pozornosti, a její přiblížení. Specifickou sociální roli využívající nahoty k upoutání pozornosti ve sportovním prostředí je pak jev zvaný „streaking“, kdy se jedinec svlékne a běhá nahý na veřejnosti (viz např. www.streaking.org). Velmi často je vybraným prostředím právě sportovní stadion.

Téma nahota a sport však můžeme spatřovat i někde na pomezí či prolínání obou fenoménů. Např. bodypainting, kdy na nahá těla jsou namalovány sportovní (fotbalové) dresy, ponechávají sice tělo v jeho přirozené nahotě, avšak zároveň je vizuálně zakrývají vrstvou barvy. Komplikovanější propojení je však u nových „sportovních“ odvětví, které se záměrně dostávají na hranu sportu (resp. „sportu“) a vizualizované sexuality. Příkladem může být „aerobic striptease“, kombinující tanec se sexuálními pohyby profesionálních striptérek. Tento nový „sport“ je spojen se jménem Carmen Electra (viz <http://www.aerobicstriptease.com/>), nabízející sady DVD k výuce této imitace sexuality.

Nebo „nude dancing“, který však není žádným tancem s určitou choreografií či estetickou dimenzí pohybu, ale „čistě sexuálním záměrem vybudit chlípné zájmy, sexuální žádosti a fantazie“ (Schiff, 1999, 10). Může být vůbec „upřené zírání na detaily ženských genitálií“ (tamtéž) nazýváno tancem? (Tato poznámka je zařazena na dané místo záměrně; přestože se autor nedomnívá, že se jedná o sport – proto také problematizace zařazení nejenom s použitím uvozovek –, aktéry používaná slova aerobik i tanec patří do sféry sportu.)

Postmoderna se však nezastavuje u přirozených hranic lidského těla a nabourává běžný pohled na tělo ohraničené pokožkou rozšiřujícím záběrem pronikajícím do vnitřku těla. Určité roviny tohoto úsilí jsou jistě záslužné (medicína včetně té prenatalní), jiné momenty jsou však bezesporu diskutabilní. (Je možné např. o pornografických detailech pohlavních orgánů, zobrazovaných mimo jakýkoli kontext lidské tělesnosti, hovořit ještě jako o nahotě? Způsob pornografické vizualizace a jejího konzumu by si jistě zasloužil mnohem hlubší zamyšlení, v daném sportovním kontextu však musí zůstat toto téma dále nepovšimnuto.) Kde jsou etické hranice pietního přístupu k lidskému tělu živému, ale také po smrti jednotlivce? Kromě vědeckého a pornografického diskursu totiž můžeme uvažovat i o uměleckém ztvárnění, a to včetně porušení přirozené vzdálenosti pohledu. Paradigmatickým příkladem pro nás může být velmi kontroverzně hodnocená výstava „BODIES... the Exhibition“, vystavující preparovaná lidská těla s různě odstraněnými vrstvami tělesných tkání, doplněné o sportovní nářadí (především míče různých sportů), poskládaných do pozic jakoby sportovního pohybu.

Smysl vizualizace nahého těla v prostředí sportu tedy není jednoznačný a jedinečný. Od přirozenosti a funkčnosti vede až k přímé erotizaci, sexualizaci a pornoizaci. Snahou kinantropologie by však měla být podpora onoho původního přístupu a pokud možno bránění přeměny sportu v nástroj jiných fenoménů, se sportem bytostně nepropojenými. Není to otázka puritánské pruderie či zavírání očí před společenskými změnami nesoucími otevřenost a uvolnění v míře dříve nemyslitelné, ale přísné odlišování smyslů a významů, které vzájemně propojit lze, od těch, které jsou si již bytostně cizí.

POHYBOVÁ VÝCHOVA

V tomto výseku kulturního subsystému pohybové kultury je akcentován především výchovný a vzdělávací potenciál lidského pohybu, a to v rozmanitých dimenzích: pohyb jako

prostředek edukace (výchova pohybem), jako její dílčí cíl (výchova pohybem) či obsah (výchova o pohybu). Snad jenom jako opakující připomínku dodejme, že nevyužívání obvyklého termínu tělesná výchova není dáno snahou o originalitu za každou cenu, ale je formou možné obrany před potenciální dualistickou konotací, jako preference holistické osobnosti před vyčleňováním tělesnosti z celku lidského způsobu bytí, jako zdůraznění výchovy nikoliv k tělu, ale k celoživotně aplikovanému pohybu.

I u pohybové výchovy se můžeme zpětným pohledem dostat až k antickému Řecku, kde se nahota spolu s atletickým rozvojem a pederastickými vztahy stává normou výchovy v palestrách a gymnasiích (Hejduk, 2007). (Pojem pederastie však neoznačoval soudobé porozumění formě sexuální orientace, tedy homosexualitu, ale spíše specifické sociální vztahy iniciačních rituálů, označující vztahy muže k vybranému chlapci jako součást přechodu z dětství do dospělosti.)

Kultura nahého pohybu v rovině pohybové výchovy ožívuje opět ve 20. letech v Německu, kde učitel Adolf Koch zakládá síť třinácti soukromých škol, nabízejících nejenom gymnastické cviky a cvičení v nahotě, ale také výuku, sexuální výchovu či outdoor aktivity (Jefferies, 2006). Přestože tyto školy byly v roce 1932 zrušeny, stále demonstrují snahy po revitalizaci starořeckého ideálu přirozeného nahého těla v pohybu také ve výchově, jak starořecký název pro školu, *gymnasion* (*gymnos* = nahý), naznačuje. To, že se v dnešních gymnáziích již neprovozuje pohybová výchova v tělesné nahotě, jistě není nejpodstatnější ztrátou na cestě edukačních proměn.

POHYBOVÁ REKREACE

Rekreační, regenerační a odpočinková dimenze pohybu prováděného ve volném čase je základním vymezením tohoto výseku pohybové kultury.

Nahota a rekreace je propojena především v hnutí nudistů a naturistů, jež vnímá odhození oděvů jako přirozenost, ba dokonce jako podporu společenské rovnosti, důraz na podstatu člověka a jeho rovnocenné postavení, jako odbourání nejenom oblečení, ale také společenských, ekonomických či mocenských rozdílů. „Kultura svobodného těla“ se neomezuje pouze na nudistické pláže, ale také je rozvíjena v táborech a kempech, v nichž nahota nemá hrát znepokojivou roli bdělé pozornosti či rozrušení, ale naopak přirozeného projevu lidského způsobu bytí.

Kulturní a společenské odlišnosti ve vnímání nahoty jsou patrné na první pohled v rozdílném smyslu a významu jí přikládáném. Jako příklad můžeme použít počátek 20. století v prostředí anglickém a německém. Zatímco první národnostní skupina byla šokována společnými saunami, koupáním či cvičením v nahotě obou pohlaví na stejném místě, pro druhou to byl běžný kulturní zvyk. Nudismus je uveden do Velké Británie i Spojených států Amerických právě zkušenostmi z Německa, kde si také získal popularitu největší. Naturismus a nudismus je propojen s určitým stupněm askeze, ale také tělesného pohybu či částí pohybové kultury v její rekreační rovině. A toto spojení existuje dodnes – např. němečtí nudisté jsou organizováni v asociaci, jež je součástí Německé sportovní federace (Krüger, 1991). V německé společnosti a kultuře je tak pravděpodobně nejživější antický ideál krásy nahého těla v pohybu bez oné postmoderní erotizace.

Na rozdíl od dnešního napětí a nesouladu mezi tolerancí k pornografickému průmyslu a byznysu, a současně pruderíí neumožňující veřejné zobrazování nahého těla, viz např. televizní senzaci z pravděpodobně nezáměrného odhalení oděvu a odhalení prsní bradavky Jane Jackson (Levande, 2008), německá společnost od počátku 20. století vnímá nahé tělo jako formu lidské přirozenosti. Přirozenost nahoty znamená de-erotizaci nahého těla, bez sexuálních aspektů či konotací. Ve 20. a raných 30. letech existovalo mnoho klubů a kolonií, spousty konkurujících si asociací naturistů (buržoazních i dělnických), s desítkami tisíc členů a produkující časopisy velmi aktivně propagující životní styl osvobozený od oblečení (Jefferies, 2006). Mezi nimi např. Gymnosofická společnost (ze starořeckého *gymnos* = nahý, *sofia* = moudrost), existující však pouze krátkou dobu. Jméno *Freikörperkultur* (kultura svobodného, či volného těla) propojuje tento životní způsob nejenom s nahotou, ale také s pohybem, s pohybovou kulturou. Tedy nejenom nahé tělo, ale nahé pohybující se tělo je charakteristickým znakem onoho přístupu. Německý nudismus a naturismus je propojen s hodnotami krásy, mládí (a jeho revoltě proti rodičům a jejich morálnímu systému), přirozeného zdraví (vodní kúry a slunění na čerstvém vzduchu a v nahotě), pohybovou kulturou (pěstování těla prostřednictvím cvičení, gymnastiky a tance s možnostmi svobodného a volného tělesného vyjádření), ale také s rasovou hygienou (Krüger, 1991).

Dnešní naturismus a nudismus může být jak svobodnou volbou jednotlivců či malých skupin, tak organizovaným společenstvím, jež se cíleně profiluje a propaguje svůj životní styl jak prostřednictvím národních, tak mezinárodních asociací a organizací.

POHYBOVÁ TERAPIE

Smysl, cíl a účel pohybu v pohybové terapii je daný jejím regenerativním, příp. rehabilitačním zaměřením směřujícím ke zdraví osobnosti.

Saunování je asi nejmarkantnějším znakem nahoty v regenerační terapii (v tuto chvíli nám nejde o přesnost klasifikace: bezpochyby můžeme návštěvu sauny zařadit s klidným svědomím i do oblasti rekreace), byť jsou terapeutické procedury aplikovány na nahé tělo častěji (nejenom procedury využívající vodu). Onen pohyb v názvu i zařazení je patrný nejenom přechodem z potírny do odpočívárny, ale také plaváním v chladné vodě, následující po první fázi saunování. Obdobně vzdušné lázně (tedy chůze bez oděvu jako součást otužování či terapie) bychom mohli vnímat v daném diskursu. Jeden podstatný rozdíl oproti ostatním formám pohybu, tedy dalším oblastem pohybové kultury, je zde však velmi patrný: totiž určitá intimita a soukromí. Nahota zde nezískává znaky erotizace či jiných symbolických významů, jak jsme mohli sledovat dříve v oblasti sportu. Nahota zůstává nahotou, přirozeností, nenabírá jiné sociální konotace. Proto k ní také není moc co dodávat, protože je v daném kontextu vymezena rámcem smysluplnosti a funkčnosti.

POHYBOVÉ UMĚNÍ

Estetická dimenze pohybu, projevy hodnoty krásy vymezují poslední oblast pohybové kultury. Tato kategorie je pravděpodobně nejméně zřetelná, neboť do ní můžeme zahrnovat jak oblasti sportovní (tanec, moderní gymnastika, krasobruslení, skoky do vody i celou řadu dalších sportovních odvětví), tak jiné oblasti jak pohybové kultury, tak uměleckých způsobů vyjádření (balet, pantomima aj.). Elegance a grácie, harmonie, rytmus, čistota provedení pohybu, individuální tvořivost a interpretace, to jsou hodnoty, jež pohybové umění akcentuje.

Propojení erotiky a sexu s uměleckým pohybem může naznačovat i jazyk sám – např. až do dvacátých let dvacátého století bylo v Indii synonymem pro prostituci slovo tanec (Bishop, 1997), ovšem zároveň se dostáváme na pojmově velmi rozkolísanou a nezřetelnou půdu. Pravděpodobně se pohybové umění stává nejméně uceleným subsystémem, neboť jeho nezbytné vazby musíme vnímat jak ve sféře pohybu, tak umělecké transformace reality. Téma

nahoty nás však propojuje současně i s procesy edukace a s možnostmi vizualizace nahého těla ve výtvarné výchově (Poling & Guyas, 2008).

Při uměleckém ztvárnění lidské tělesnosti je nahota často příležitostí, jak na krásu upozornit. Dějiny umění prezentují řadu možností, jak tělo v pohybu zaznamenat, resp. přetransformovat z jeho realistické jsoucnosti do tvaru, který umožňuje určitou ideovou a významovou transcendenci. Součástí tohoto transferu může být i určitý prvek erotizace, kdy krása nabývá rysy určité přitažlivosti a jiskřivé vášnivosti. Pokud by však jistá míra takového zjinačení přešla až do modu sexualizace či pornoizace, kdy krása sama by se stala nedostačivým nástrojem sexuálního vzrušení, byla by překročena rovina umění a ocitli bychom se v jiném významovém světě. Krása, která může nabývat i erotických konotací, je bytostnou součástí uměleckého přístupu ke světu a životu, je vyjádřením personální celistvosti, zatímco pornografie je především sexuální komoditou trhu, jež nemusí obsahovat estetické kvality, ale může se zúžit výslovně na přímou sexuální dráždivost a její prodejnost. Můžeme však určitou hranici či kritéria odlišení těchto fenoménů také razantně subjektivizovat, protože „pokud někdo věří, že sexualita reprezentována v uměleckém díle (nebo vtělena do sportovního provedení) je morálně či esteticky sporná, pak toto dílo (představení) je – pro tuto osobu – spíše pornografické než erotické“ (Guttmann, 1996, 179).

Pohybové umění více než kterékoliv jiné oblasti pohybové kultury je při svém hodnocení závislé především na aktérech a pozorovateli, na jejich povýtce subjektivním vnímání, vkusu, krasocitu. Co je pro jednoho krásné, může být pro jiného méně hezké, ale estetické charakteristiky určitého jevu či výkonu by měly být tím hlavním prizmatem, jímž odlišujeme tuto svébytnou oblast pohybové kultury.

ZÁVĚREM

Nahota v prostředí pohybové kultury se tedy neukazuje být fenoménem jasným a zřetelným (epistemologický požadavek Descartův), ale naopak významově mnohorozměrným a více vrstevnatým. Proto ani nelze lacině rozhodnout personální postoj „pro“ či „proti“ nahotě v propojení s tělem v pohybu. Záleží na kontextu, významu, smyslu, který je v dané chvíli vymezujícím faktorem.

Zdá se však, že se o jedno zobecnění pro oblast kinantropologie přesto můžeme pokusit: na rozdíl od médií, zejména bulvárních zpravodajů, by se představitelé

kinantropologického oboru (tedy nikoliv pouze odborníci-vědci, ale také učitelé, studenti i další zástupci odborné veřejnosti) měli (snad i veřejně) přiklánět na stranu přirozenosti a funkčnosti nahoty v pohybovém rámci. Funkční propojení nahého těla s přirozeností, v některých vymezených případech jistě i s nádechem erotického jiskření, je rozměr, který stojí za podporu, neboť může být autentickou součástí pohybové kultury. Avšak vůči hodnotovému podloží sexualizace a zvěcnělé pornoizace (zejména) sportovního prostředí, vykračující již z rámce pohybové kultury svým zájmem nikoliv o krásu lidského těla v pohybu, ale o sexuální dráždivost, resp. finanční zhodnocení, bychom se měli nahlas ozvat s pádnými kritickými argumenty. Právě o to se pokouší tento příspěvek.

REFERENČNÍ SEZNAM

- Baudrillard, J. (1996). *O svádění*. Olomouc: Votobia.
- Bishop, C. (1997). *Lidský duch a sexualita*. Praha: Knižní klub a Práh.
- Guttman, A. (1996). *The Erotic in Sports*. New York: Columbia University Press.
- Hejduk, T. (2007). *Od eróta k filosofii: studie o Erótu se zřetelem k Sókratově filosofii*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Heller, J. (1988). *Starověká náboženství*. Praha: Kalich.
- Jefferies, M. (2006). "For a genuine and noble nakedness"? German naturism in the Third Reich. *German History*, 24(1), 62–84.
- Jirásek, I. (2005). *Filosofická kinantropologie: setkání filosofie, těla a pohybu*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Krüger, A. (1991). There goes this art of manliness: naturism and racial hygiene in Germany. *Journal of Sport History*, 18(1), 135–158.
- Levande, M. (2008). Women, pop music, and pornography. *Meridians: feminism, race, transnationalism*, 8(1), 293–321.
- Levine, P. (2008). States of undress: nakedness and the colonial imagination. *Victorian studies*, 50(2), 189–219.
- McKay, J. & Johnson, H. (2008). Pornographic eroticism and sexual grotesquerie in representations of African American Sportswomen. *Social Identities*, 14(4), 491–504.
- Mowry, M. (1999). Dressing up and dressing down: prostitution, pornography, and the seventeenth-century English textile industry. *Journal of Women's History*, 11(3), 78–103.
- Olivová, V. (1979). *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia.

- Payne, R. M. (2000/2001). Beyond the pale: nudism, race, and resistance in *The Unashamed*. *Film Quarterly*, 54(2), 27–40.
- Pelcová, N. (1999). Elita a marginalita: o sportovcích a divácích v době postmoderní čili sportovní apokalyptika. In Hogenová, E. (Ed.), *Filosofie sportu* (pp. 155–158). Praha: Univerzita Karlova.
- Poling, L. H., & Guyas, A. S. (2008). Removing the fig leaf: issues and strategies for handling nudity in the art room. *Art Education*, 61(1), 39–43.
- Schiff, F. (1999). Nude dancing: scenes of sexual celebration in a contested culture. *Journal of American Culture*, 22(4), 9–16.
- Tortorici, Z. (2007). Masturbation, salvation, and desire: connecting sexuality and religiosity in colonial Mexico. *Journal of the History of Sexuality*, 16(3), 355–372.
- Weaving, Ch. (2005). *She Strips...She scores! An Analysis of Women Athletes Posing Nude*. 33rd Annual Meeting of the International Association for the Philosophy of Sport, Olomouc, 15.–18. 9. 2005.

Doc. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D.

Katedra kinantropologie a společenských věd

FTK UP Olomouc

Tř. Míru 115

771 11 Olomouc

e-mail: ivo.jirasek@upol.cz

NAKEDNESS IN CONTEXT OF MOVEMENT CULTURE

The paper deals with topic not really thematizing in kinanthropology, namely naked body phenomenon in environment of movement culture. It highlights in particular spheres of this culture subsystem (sport, movement education, movement recreation, movement therapy and movement art) at variety of senses and contexts which give the meaning to nakedness at continuum from naturalness and functionality through erotization and sexualization even to pornoization especially of sport environment. The author prefers the function naturalness of nakedness and he rejects the instrumentalization and change the body into thing in pornoization of body in movement, which exceeds the characteristics of movement culture sphere.

Key words: *nakedness, movement culture, sexualization of sport, pornoization of sport, naturalness*

